

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsopi- muslain 2 luvun 16 §:n sekä kirjanpitolain 2 lu- vun ja 8 luvun 4 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä huhtikuuta 2013 lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi työsopimuslain 2 luvun 16 §:n sekä kirjanpitolain 2 luvun ja 8 luvun 4 §:n muuttamisesta (HE 24/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Susanna Siitonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Timo Annala, valtiovarainministeriö

- neuvotteleva virkamies Ari Pulkkinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- markkina- ja valvonta-asiantuntija Pasi Orava, Finanssivalvonta
- ylitarkastaja Päivi Keskitalo, Vähemmistövaltuutetun toimisto
- lakimies Jaana Meklin, Akava ry
- varatuomari Mika Kärkkäinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- lainopillinen asiamies Atte Rytönen, Suomen Yrittäjät ry
- liiton lakimies, varatuomari Hanna Huotari, Rakennusliitto ry
- varatuomari Anne Hirsiniemi, Rakennusteollisuus RT ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työsopimuslain palkan maksamista koskevia säännöksiä sekä kirjanpitolakia. Työsopimuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että palkka olisi maksettava työntekijän ilmoittamalle pankkitilille. Työnantaja voisi maksaa palkan käteisenä vain pakottavasta syystä. Tarkoituksena on torjua harmaata taloutta vähentämällä käteisen rahan käyttöä palkanmaksussa.

Kirjanpitolakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kirjanpitovelvollisen työnantajan olisi liitettävä kirjanpitoon työntekijän allekirjoittama kuitti tai muu todisteellinen selvitys käteisenä tapahtuneen palkanmaksun todentamiseksi. Tämän velvollisuuden laiminlyönti säädetäisiin rangaistavaksi kirjanpitorikkomuksena.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2013.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Esityksessä ehdotetaan työsopimuslakia muutettavaksi siten, että palkka olisi maksettava työntekijän ilmoittamalle pankkitilille. Työnantaja voisi maksaa palkan käteisenä vain pakottavasta syystä. Esitys liittyy valtioneuvoston 19.1.2012 tekemään periaatepäätökseen tehostetusta harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmasta vuosille 2012—2015. Esityksellä pyritään torjumaan harmaata taloutta vähentämällä käteisen rahan käyttöä palkanmaksussa.

Valiokunta pitää harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa erittäin tärkeänä ja tukee hallituksen pyrkimystä tehostaa toimia harmaan talouden ja talousrikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi ja kitkemiseksi. Valiokunta katsoo, että palkkojen ohjaaminen pankkitileille on askel oikeaan suuntaan. Valiokunta pitää kuitenkin epätodennäköisenä, että nyt käsiteltävänä olevalla esityksellä pystyttäisiin merkittävästi tehostamaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa.

Valiokunta pitää ehdotettua työsopimuslain muutosta perusteltuna. Käytännössä valtaosa palkoista maksetaan jo nyt työntekijän ilmoittamalle pankkitilille, joten ehdotettu muutos merkitsee lähinnä nykytilanteen kirjaamista lakiin.

Säännökseen sisältyy mahdollisuus maksaa palkka käteisenä, jos siihen on pakottava syy. Pakottava syy voi olla esimerkiksi se, ettei työntekijällä ole pankkitiliä, tai se, ettei työntekijä anna pankkitilitietojaan työnantajalle. Käteismaksu voi tulla kyseeseen myös työsuhteen purkutilanteissa tai tilanteissa, joissa suoritus ei työnantajasta riippumattomista syistä ehtisi ajoissa työntekijän tilille.

Valiokunta pitää tärkeänä, että laissa säilyy mahdollisuus pakottavasta syystä maksaa palkka käteisenä. Valiokunta katsoo, että käteismaksun täydellinen kieltäminen ja pankkitilin edellyttäminen kaikilta työntekijöiltä voisi olla ristiriidassa perusoikeuksien kanssa. Jos henkilö ei periaatteellisista syistä halua asioida pankissa tai avata pankkitiliä, häntä ei valiokunnan käsityksen mukaan ole syytä pakottaa siihen. Lisäksi on tilanteita, joissa pankit eivät avaa tiliä sitä haluavalle. Palkan käteismaksun täydellinen kieltäminen voisi näissä tilanteissa muodostaa esteen työssä käynnille.

Palkan pankkiin maksamiseen liittyviä haasteita

Peruspankkipalvelujen saatavuus

Finanssivalvonnan maaliskuussa 2012 tekemän selvityksen mukaan laskunmaksuautomaattien määrä vähentyi lähes 30 % ja henkilöasiakaskonttoreiden määrä lähes 10 % edellisvuodesta. Lisäksi monissa konttoreissa supistettiin käteispalveluja rajaamalla palvelu vain osaan konttorin aukioloajasta. Palvelujen hinnoittelu ei oleellisesti muuttunut aiemmasta. Joidenkin pankkien perimät maksut laskun maksamisesta käteisellä konttorissa olivat kuitenkin niin suuria, että Finanssivalvonta katsoi maksujen suuruuden vaarantavan asiakkaan oikeuden saada peruspankkipalveluja kohtuulliseen hintaan ja suositti maksujen kohtuullistamista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että peruspankkipalvelujen saatavuus kohtuulliseen hintaan turvataan joka puolella maata, ja korostaa, että matkat nostoautomaatille tai pankin konttoriin eivät saa muodostua kohtuuttoman pitkiksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan rannikko- ja syrjäseuduilla voi pankkipalvelujen huono saatavuus muodostaa perusteen maksaa palkkoja käteisenä. Valiokunta katsoo, että palkan maksaminen käteisenä voi olla perusteltua esimerkiksi tilanteissa, joissa työnantajan tulisi viedä rahat kassasta hankalan matkan päässä olevaan pankkiin voidakseen maksaa palkat tilil-

tä. Vastaavasti palkka tulee voida edelleen maksaa käteisenä, jos työntekijällä on pitkä tai vaivalloinen matka lähimmälle nostoautomaatille.

Pankkitilien avaaminen ulkomaalaisille

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tullut esiin ongelmia, joita ulkomaalaisilla on ollut pankkitilin avaamisessa. Varsinkin turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan Suomeen saaneiden ulkomaalaisten on ollut vaikeaa saada pankkitiliä avatuksi, jos he eivät ole voineet esittää pankin vaatimaa henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa. Myös joillakin EU-kansalaisilla on ollut vaikeuksia pankkiasioinnissa. Pankkitilin puute on johtanut joissakin tilanteissa työsuhteen jäämiseen solmimatta tai työsuhteen päättymiseen.

Turvapaikanhakijan asiointikorttia selvittäneen sisäasiainministeriön työryhmän loppuraportin mukaan lähes kaikilla turvapaikanhakijoilla, joiden matkustusasiakirjassa tai muukalaispassissa on merkintä varmistamattomasta henkilöllisyydestä, on ollut ongelmia pankkitilin avaamisessa ja laskujen maksamisessa. Tilanne on ollut hankala jo useita vuosia, mutta pankkien toimintatavat ovat viime vuosina entistään kiristyneet. Vuoden 2011 keväästä alkaen pankkitilien avaaminen turvapaikanhakijoille on ollut käytännössä lähes mahdotonta. Työssä käyvien turvapaikanhakijoiden palkan maksamiseksi on jouduttu turvautumaan erityisjärjestelyihin, kuten palkan maksamiseen käteisenä taikka ohjaamiseen työntekijän ystävän tai sukulaisen tilille.

Monilla Suomeen tulevilla turvapaikanhakijoilla ja kiintiöpakolaisilla ei ole kansallista passia eikä muitakaan luotettavia henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja. Kun henkilöllä on oleske-

lulupa Suomessa eikä hän voi saada kansalaisuusvaltionsa passia, myöntävät Suomen viranomaiset hänelle pakolaisen matkustusasiakirjan tai muukalaispassin. Jos ulkomaalaisen henkilöllisyyttä ei ole pystytty varmistamaan, muukalaispassiin tai pakolaisen matkustusasiakirjaan tehdään siitä merkintä. Vuosittain myönnettävistä matkustusasiakirjoista noin puolet on sellaisia, joissa on merkintä varmistamattomasta henkilöllisyydestä. Asiointikorttityöryhmä katsoo raportissaan, että Suomessa tulisi harkita ulkomaalaisen henkilökortin myöntämistä ulkomaalaisrekisteriin merkittyjen henkilöllisyystietojen perusteella niille oleskeluluvan saaneille ulkomaalaisille, joilla ei ole esittää kansallista, henkilöllisyyden osoittavaa luotettavaa asiakirjaa. Toinen vaihtoehto ratkaista oleskeluluvan saaneiden pankkiasiointiin liittyvät ongelmat olisi hyväksyä Suomen viranomaisten myöntämät muukalaispassit ja pakolaisten matkustusasiakirjat tunnistamisasiakirjoina pankkiasioinnissa.

Valiokunta kiirehtii toimenpiteitä ulkomaalaisten pankkiasiointiin liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi. Peruspankkipalvelut ovat nykyisin niin välttämättömiä arjen asioiden hoitamisessa, että ne tulee turvata jokaiselle Suomessa laillisesti oleskelevälle henkilölle ja mahdollistaa siten hänen työssäkäyntinsä ja kotoutumisen sa.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina.

TyVM 4/2013 vp — HE 24/2013 vp

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tarja Filatov /sd	Sari Sarkomaa /kok
vpj.	Anne-Mari Virolainen /kok	Arto Satonen /kok
jäs.	Anna Kontula /vas	Eero Suutari /kok
	Jari Lindström /ps	Katja Taimela /sd
	Lea Mäkipää /ps	Jani Toivola /vihr
	Elisabeth Naucclér /r	Maria Tolppanen /ps
	Kristiina Salonen /sd	vjäs. Jukka Kärnä /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.